

Мисията на Кирил и Методий

Доний К. Донев

Въпреки, че тази поредица не цели ексклузивното разглеждане на славянски ръкописи, поради тяхната важност в превода на българската Библия е нужно да се разгледат няколко аспекта от тяхното основополагащо начало, а именно мисията на братята Кирил и Методий, която съдържа редица парадокси.

Първият парадокс е, че, въпреки че мисията на Кирил и Методий е явно неуспешна, последствията ѝ успешно оставят следа върху световната история.

Всъщност, от самото начало е явно, че шансът за успех на мисията в Моравия е малък. Въпреки че Солунските братя са екуменически настроени, те остават византийци, навлизащи в територия, администрирана от Франкски свещеници почти цял век. Като византийски пратеници тяхната мисия е обречена в момента, в който решават да не се съобразяват с папските принципи, действащи в Моравия и Панония. А това става именно тогава, когато предлагат славянският език да се използва в богослуженията и латинската меса да се пее на славянски. Всъщност, тук трябва да зададем и въпроса, от къде идва тази мотивация у двама византийски свещеници, обучени във византийски школи и според византийски богословски принципи, да търсят експресия на вярата си не на гръцки, а на славянски език? Дали, въпреки византийското си образование, те са се чувствали повече славяни, от колкото гърци. И дали е случайно, че успеха на мисията започва, едва когато тя е в изгнание в България, където се преидентифицира със славянския си произход и наследство?

Това води до втория парадокс на мисията, а именно нейния ненасилствен характер, което я прави една от малкото късни християнски мисии, използвали такава методология. Отново мотивацията на Кирил и Методий за преднамерена езикова толерантност е най-малкото учудваща, като се има предвид, че от времето на Александър Велики, гръцкият културен империализъм се основава именно на процеса на лингвистична унификация чрез въвеждане на гръцки език. Неминуемо, образованието на Кирил и Методий стратегически е разглеждало другоезичните култури като варварски. Към това са се прибавили и неизбежните езикови бариери при превеждане на Библията от гръцки на базата на ограничена граматика и току що родена славянска писменост. Въпреки това, тяхната езикова толерантност остава непроменима и става главната двигателна сила за успеха на мисията.

Това води до третия парадокс, а именно огромното литературно и езиково богатство, което мисията на Кирил и Методий оставя. Този резултат се ражда от напрежението при съпоставянето на славянския език с не толкова сложния гръцки, използван в евангелията. Резултатът от това напрежение би могъл да бъде като този в коптската традиция, която

заимства гърцизми и се остава те да диктуват и променят езика ѝ. Вместо това, мисията на Кирил и Методи запазва славянския език и служи като катализатор на неговото по-нататъшно развитие. Преводачите на славянски създават свои динамични еквиваленти, превеждащи гръцката стилистика. Не случайно, славянските лекционери на Кирил, който широко използва тези новаторски елементи, се считат за езикови шедеври.

Славянските преводи на Библията, с които разполагаме днес, в никакъв случай не са перфектни. Принципите, използвани при тяхното създаване, са многократно модифицирани чрез налагането на изключения от приетите граматически правила, а често остават и напълно неразгадани за съвременните изследователи. Тяхното използване за по-късни български преводи, като Цариградското издание на Библията, от което заимстват всички модерни български ревизии, създава проблематика, която е често неразрешима. Въпреки това и въпреки своята парадоксалност, мисията на Кирил и Методий, довела до съществуването на тези преводи, остава в световната история като културна революция, която запазва славянския език, оставя безценно литературно наследство и служи като основа за нови културни развития и динамики. Тя е и поредното доказателство, че преводът на Библията на говоримия език на народите води до духовно съживление и културно възраждане в национален мащаб.